

اگر هر آینه در مازندران هم اقدام به عملیات می شد ترکمانها در استرآباد خیلی پیشرفت حاصل می کردند گرچه اساساً این نکته هم مسلم است که اقدام جنابعالی باید مبنی بر اساس صحیح تشکیل یک اتحاد واقعی ایلات کلاً و بعضاً باشد ولی آیا در این زمینه تاکنون چه اقدامی نموده و از چه اشخاصی امیدواری دارند که این کمیته هم به وسایل مخصوصه که دارد اقدام در انجام این قصد مهم نماید. البته نقطه نظر خودتان را مشروحاً بیان خواهید فرمود از قرار اخبار واصله که روسها در فکرنند که ابتداء سنه ۱۹۱۷ مسیحی که چند روز دیگر بیش نیست اقدامات مقتضیه در مازندران و استرآباد را نموده تصمیم سنه ۱۹۰۷ را به موقع اجرا بگذارند و دوائر دولتی از خود تأسیس کنند. بدیهی است که با این اقدام مهلک ضربه شدید بر ایران وارد خواهد ساخت و باید در تهیه قوه کافیه بود که خدای نخواسته در صورت اقدام به چنین عملی جداً از آنها جلوگیری کرده و دفاع از این آب و خاک نموده در خاتمه متذکر می شویم که این کمیتهها به طور مخفی بوده نباید کسی از طرف ما اطلاع از وجود چنین کمیته پیدا نمایند.

محل مهر کمیته دفاع ملی بار فروش

(۱۵۶)

سواد نامه کارگزار مهمام خارجه مازندران به والی آن ولایت

بیست و هشتم ربیع الثانی ۱۳۳۵

وزارت امور خارجه

نمره ۱۲۵۷

مقام محترم ایالت جلیله مازندران دام اقباله

چون حضور امیر در دار کاشت در اداره کارگزاری لزوم فوری داشت لهذا برای حاضر ساختن معزی الیه مأمور به محل فرستاده شد از آنجائی که امیر رعیت دار کاشت است و محل مزبور که متعلق به آقای سیف الله خان پسر آقای امیر مؤید می باشد و مشارالیه که در ساری می باشند خواهشمند است مقرر فرمائید مشارالیه سریعاً یا کاغذی به آقای محمود مباشر محل نوشته که امیر را تحویل مأمور کارگزاری دارند و کاغذ مزبور را به اداره کارگزاری نمایند چون مطلب اهمیت دارد در صورت تحویل ندادن امیر ممکن است از طرف مأمورین خارجه برای جمعی اسباب زحمت فراهم بشود و مقتضی است آن ایالت جلیله در فرستادن و تحویل دادن امیر تأکیدات لازمه را به آقای سیف الله خان بفرمایند و البته تفصیل قضیه را جناب آقای معاون تاکنون به عرض ایالت جلیله رسانده اند و انتظار دارم

اقدام فوری و نتیجه مورد تقاضا است.

مساعدالسلطنه.

محل مهر کارگزاری مهام خارجه مازندران

(۱۵۷)

سواد مکتوب کمیته ملی دفاعیه مرکزی تهران به امیرمؤید

تهران نمره ۲۲۲۳

مورخه ۱۵ حوت

خدمت ذیشوکت حضرت اجل عالی آقای امیرمؤید دام اقباله

مراسلات شریفه مشتمل بر اظهار حسیات وطن پرستانه و شرح علل عدم اقدام به عملیات لازمه و نواقص کار عزّ و وصول بخشید و مایه امیدواری اعضاء این کمیته شد مطالب مرقومه را کمیته کاملاً تصدیق داشته و مخصوصاً به شخص عالی نهایت اطمینان حاصل بوده و ابدأ احتمال قصوری به آن جناب داده نشده و تصور نمی رود هیچ یک از هموطنان با اطلاع از افکار عالیه و نیات مقدسه جنابعالی آگاه نباشند تا چه رسد به اعضاء این کمیته که اطلاعات کافی از کیفیات تقاط مختلف و طریقه مشی اشخاص مهم داشته و جمع آوری کرده اند عجزاً از مفاد مراسله شریفه باقی بودن آن جناب به نیات سابقه مسلم و معلوم می شود به انتظار تکمیل وسائط استقرار تبلیغ خواهد نمود و تصور می رود در اوائل بهار عملیات اردوی منصور تجدید و خطوط جنگی به ناحیه دسترسی جنابعالی نزدیک شود کمیته که همین مراسله جنابعالی را مستند قرار داده و در باب ایصال مهمات شرح به مراکز ملی غرب نوشت هر جوابی که دریافت شود به آن جناب تبلیغ خواهد نمود. خو بست جنابعالی به وسائلی مقتضیه مشغول حاضر کردن زمینه شده راپرت مفصلی مبنی بر طریقه تعقیب عملیات آن حدود و مشتمل بر مطالب ذیل:

۱- عده ای که مطیع اوامر آن جناب بوده و در موقع حرکت ممکن است تحت السلاح بروند با تفکیک سواره و پیاده و غیره.

۲- عده ای که مطیع اوامر پس از اطمینان از مقتضی بودن موقع از نواحی مجاوره به قوای سوادکوه ملحق خواهند شد.

۳- مهمات و تدارکات که برای شروع به کار لازم است.

۴- نقاط نظامی که حفظ آنها لازم است و شرح استحکامات طیمی آنها.

۵- عده صاحبمنصب و معلمین نظامی که لازم است اعزام شوند.
۶- انواع توپ که برای حفظ نقاط نظامی و حرکات تعرضیه و مدافعیه که محتاج الیه بود و
یا وضعیات محلی و صعوبت حمل و نقل و استعمال...

۷- نظریات خودتان را درباب نقشه و ترتیب عملیات مازندران مرقوم و هرچه زودتر
ارسال دارید که به مراکز ملی تقدیم شود در خاتمه توجه خاطر شریف را به لزوم تسریع
مبادله مکاتبات با این کمیته معطوف می دارد که هرچه رو به بهار برویم موقع تنگتر و لزوم
مجادله نظریات بیشتر محسوس می گردد و اگرینا باشد کاغذهای کمیته مثل سابق دیر برسد
ممکن است موقع مناسب از دست رفته و دشمنان از تانی ما استفاده کنند و بقای عزت و
جلال و موفقیت آن جناب را در خدمات ملی آرزو مندیم.

محل مهر شعبه کمیته دفاع ملیه مرکزی تهران

تمنای خواطر شریف را متذکر می سازد که مؤیدالشریعه^۱ که مدیر روزنامه پروردین^۲ که
خود را نماینده سیاسی قلمداد و شخصی شیاد و فاسد است و هیچ مأموریت سیاسی ندارد
و مذاکره و مکاتبه با او صلاح نیست.

شعبه کمیته ملی دفاعیه مرکزی تهران

(۱۵۸)

متحدالمال کمیته دفاع ملی به شعب

نمره ۱۸۳۸/۳۳۲۸

۱۶ حوت لوی قیل

تهران

متأسفانه مقارن تزئید قوای اسلامی در جبهه ایران و پیشرفت اردوی غرب از نزدیکی
زنجان به علت رسیدن امدادیه معتابیهی به اردوی انگلیس و تصرف کوت العماره از دشمن
قشون ترک برای کوتاه کردن خط جنگی و تهیه و تسریع روابط نظامی به تخلیه همدان و
ملایر و بیجار را لازم دانسته و فعلاً نمی توان به طور قطعی حدس زده که این عقب نشینی که
مسبق به زد و خوردی نبوده تا کجا باشد حال احتمال یقین این است که قشون ترک
کردستان و کرمانشاه را نگهداشته مخصوصاً نقطه مقاومت گردنه بید سرخ و جبال مین
گریس کردستان باشد و اواخر حمل مجدداً حملات در جبهه ایران شروع شود در هر حال

کمیته با نهایت تأسف اما با دلی پر امید این حقایق تلخ را به شعب خود اطلاع داده توصیه می کند بدون این که یاسی بر اعضاء مسئولی داشته انتظام تشکیلات گسیخته شود بیش از پیش در خفا و جزم احتیاط بکوشند تا به عون الله عنقریب محظورات فعلیه مرتفع و اوضاع بهبودی حاصل کند و مجدد به رسیده یادآوری می کند که رشته مکاتبات نباید مقطوع گردد مسلم است وقایع مهمه به وسیله تلگراف رمزاً اطلاع داده خواهد شد.

محل مهر کمیته دفاع ملی

(۱۵۹)

سواد مکتوب معتمدالدوله^۱ به امیر مؤید

تلگرافی

۲۱ جمادی الاول ۱۳۳۵

نمره ۱۳۳۲

خدمت جناب مستطاب اقدس امیر مؤید دام اقبال العالی

تلگرافی از طرف اگنط دولت بهیه مقیم بارفروش رسیده که چند نفر از ترکمانها به حدود سوادکوه خدمت شما آمده اند و خواسته اند که آنها را برای عودت استرآباد به بارفروش فرستاده شوند لزوماً توضیح مطلب را از جنابعالی می خواهد که معلوم شود مطلب چیست و ترکمانها به چه ملاحظه به حدود سوادکوه آمده اند و البته در صورتی که اتباع خارجه باشند اقامت آنها در آنجا علاوه بر این که بر آن جنابعالی خوش آیند نیست و تولید زحمت هم می نماید و لازم است سریعاً آنها را روانه ساری فرمائید که به بارفروش نزد اگنط قنصلگری فرستاده شوند.

محل مهر حکومت مازندران

معتمدالدوله

(۱۶۰)

سواد مرقومه امیر مؤید در پاسخ مکتوب معتمدالدوله (حاکم مازندران)

حضور حضرت اقدس ارفع والا شاهزاده معتمدالدوله حکمفرمای مازندران دامت

شوکتها؟

۱. شاهزاده معتمدالدوله باید از منسوبین فرهاد میرزا معتمدالدوله باشد.

مرفومه محترمه مورخه ۲۱ جمادی اول ۱۳۳۵ در ذیل نمره ۱۳۳۲ زیارت گردید
تلگراف مسیوکولاکی و اگنط قنولگری روس مقیم بارفروش و همچنین مکتوب اگنط
قنولگری بندر جز که فرستاده بودید ملاحظه نمودم از اظهارات مأمورین دولت روس
چندان تعجب ندارم ولی از صدور مرقومات مبارک حضرت اقدس والا فوق‌العاده متحیر
بلکه نهایت متأسفم که مرفوم می‌فرمائید بنا به تقاضای مأمورین دولت بهیه روس این چند
نفر رؤسای تراکمه رعیت و منتسب دولت علیه ایران و با این که ساکن سرحد و همه چیزشان
را در تعرض و تهدید دولت امپراطوری است و امروز در مقابل تجاوزات قشون روس و عدم
احترام بی‌طرفی دولت علیه ایران به وظیفه ایرانییت خود اقدام نمودن و از حیات و همت و
ناموس خودشان گذشتند و تا آخرین قدرت و توانائی خود مجاهدت کردند و اینک به نام
ایرانییت به منزل بنده آمده‌اند و حال می‌فرمائید آنها را کت بسته تسلیم و تحویل مأمورین
دولت روس نمایم که اعدامشان کرده و برای این که اگر در حدود عدل و انصاف دو کلمه
حرف حساب اظهار کنیم شاید به روس‌ها برخورد و قشون بفرستند و خانه ما را خراب
کنند، انصافاً از حضرت اقدس والا سؤال می‌نمایم که با یک چنین عدم ثباتی آیا تصور
می‌فرمائید اگر برای حضرت اقدس والا و بنده و ملت ایران حق حیاتی باقی می‌ماند که بقای
خانه برای خودمان قائل شویم حقیقتاً تسلیم این چند نفر ترکمن بدست حضرت والا که
مظهر دولت هستید و به واسطه کثرت رعب و واهمه به دشمن و مملکت و ملت یعنی روس
آیا تصدیق حکومت آنها بر ما نخواهد بود و به تکذیب آن جمعی که به نام کمیته ملی و دفاع
از همه چیز خود صرف‌نظر نموده در بیابان‌ها یا حق یا باطل متواری هستند تصور نمی‌شود
اگر ما بنا شود در هر نقطه از نقاط ایران مخالفین اجانب و علاقه‌مندان به بقای مملکت را
کت بسته تسلیم اجانب نمائید دیگر استقلال مملکت و بقای ملت برای ایران و ایرانی
معتقدید زیرا چه شده بود که قشون روس بدون مشورت و مذاکره با دولت ایران و حضرت
اقدس والا قشون به صحرای ترکمان فرستاده آن رعایا و ساکنین بی‌صاحب آنجا را با
فجیع‌ترین شکلی قصابی کردند ولی امروز که تسماً به واسطه موقعیت جغرافیایی مازندران
و سختی مکان ملاحظاتی در بین است به وسیله دولت ایران و مأمورینش دستگیری و اعدام
رعایای مظلوم بی‌صاحب مملکت را از حضرت والا که مظهر حقیقی دولت هستید تقاضا
می‌کنند و حضرت والا هم بدون ملاحظه عظمت مملکت و احترام حق حیات ملیت این
قسم مجاهدت در تسلیم و تحویل رعایای حقیقی مملکت می‌فرمائید در صورتی که عوض
تسلیم ترکمان‌ها مقتضی و واقع امر این بود که با تمام فرد فرد ایرانی علت توقف ورود قشون
اجنبی را در خاک مملکت خودش سؤال از... کرده وسیله خروج و عدم مداخلات آنها را

ولو با فنای صد هزاران از افراد ملت خاتمه یابد اقدام می نمود و حال آنکه در قسمت... معترفات حقیقی دولت روس آقایان بیچاره شده... بدون مقاومت از دست می دهند اما در قسمت مملکت بی صاحب ایران قشون دولت روس شیر و نسبت به ایرانی مختار مطلق و حدی را برای ظلم و تجاوزات خودشان قائل نیستند با آن که آن طور در مقابل خصم قوی پنجه عاجز از نگاه داشتن پایتخت خودشانند باز مأمورین دولت علیه نمی توانند در یک چنین موقعی که همه چیز روس ها در خطر است بقدر یک ارزن شجاعت به خرج داده از حدود و حقوق مشروعه خودشان دفاع نمایند پس چگونه بعد از خاتمه جنگ زندگانی و حیاتی برای خودمان معتقدیم علی ایحال بنده به هرکجا منتهی شود هیچ اهمیت ندارد و یک مو نخواهم گذاشت از سر رؤسای تراکمه کم شود و با حال خود و اولاد آنها را با الطاف حضرت باری تعالی نگاهداری خواهم نمود و با این صورت حضرت اقدس والا مختارید از این که عین لایحه بنده را برای رفع مسئولیت از خودتان به جهت تزلزل به استرآباد بفرستید و یا این که به ملاحظه مقام حکومت مقتضی نمی دانید و از طرف خودتان به یک شکل دیگر به آنها حالی فرموده و خاطر نشان می فرمائید که مسئولیت جنگ استرآباد یا اعلان بی طرفی از طرف دولت علیه ایران به عهده آن کسی است که مراعات احترام دولت را ننموده و قشون وارد کرده اگر تراکمه مقصر بودند ممکن بود تقاضایی که امروز دولت ایران می نماید قبل از قشون کشی و آن همه خرابی و قتل و غارت می نمودند مخصوصاً امروز در جواب تلگراف وزارت جلیله داخله عیناً همین طور عرض و خاطر نشان نمودم. باقی به وجدان و حکمیت ذات مقدس حضرت والا واگذار می نمایم.

اسمعیل سوادکوهی

(۱۶۹)

سواد جواب حاکم مازندران به مراسله امیرمؤید

جناب مستطاب اجل آقای امیرمؤید

فدایت شوم، مراسله شریف واصل و جواب جنابعالی رسید حقیقتاً از عقل و تجربه جنابعالی همین طور شایسته و پسندیده بود که اقدام از هر جهت فرموده اید این است که مجدداً زحمت می دهد که مفاد رقعۀ جوابیۀ جنابعالی را به طوری که تقاضا فرمودید به اگنط بندرجز در جواب نوشته ارسال داشتیم و همچنین بر حسب تقاضای جنابعالی رقعۀ به

حکومت جلیله استرآباد و شرحی خودم به طور دوستانه به قنسولگری محترم دولت بهیه امپراطوری نوشته و تقاضای تأمین برای ترکمان‌ها که نوشته‌اید رعیت دولت ایران هستند نمودم ولی از هر جهت شایسته و سزاوارتر این است و به عقیده من از هر جهت زودتر اسباب آسایش آنها و رفع بعضی سوءظن‌ها از جنابعالی بشود که آنها را اطمینان داده با چند نفر از بستگان خودتان روانه استرآباد خدمت حکومت و قنسولگری امپراطوری بنمائید در همانجا موافق تقاضای این جانب و میل جنابعالی اسباب آسایش آنها را فراهم نمایند و یقین دارم به این طور اقدام خیلی زود اسباب آسایش آنها فراهم می‌شود زیاده تصریح است.

معمداًالدوله

حکومت مازندران

(۱۶۴)

سواد نامه وحیدالسلطنه (کارگزار)

امور خارجه در مازندران (به سیف‌الله‌خان)

غره حمادی الاول ۱۳۳۵

قربانت شوم، انشاءالله سلامتی آن دوستدار محترم خوش و ملالتی ندارد و مدتی است برعکس ایام سابق از سلامتی حالت خودتان مخلص را متحضر ناخسته و با اظهار لطفی خوشوقت نمی‌نمائید یقین است مشاغل گرفتاری به قدری است که دوستان را فراموش نموده‌اید نقلی نیست مقام دوستی و اتحاد تزلزل ناپذیر است باری از حالات مخلص خواسته باشید بحمدالله سلامتی حاصل و روزگاری را به زحمت می‌گذارند و البته از قتل یک نفر سالدات روسی متحضر شده‌اید که چقدر این مسئله باعث زحمت شده به طوری که معلوم می‌شود یکی دو نفر از سارقین مرتکب این عمل زشت شده‌اند و یکی از اشخاص منظونین امیر نامی است برادر حسن که محل سکنتای او در دارکاشت است دو روز قبل مأموری از کارگزاری برای دستگیری او به محل فرستاده که با استقامت کدخدا و مباشر آنجا او را گرفته تحویل کارگزاری نمایند که زحمتی برای یک جماعتی تولید نشود چون که مأمورین خارجی خیلی سختگیری در این امر می‌کنند و از آنجایی که محل مزبور متعلق به جنابعالی بوده و مساعدت آن دوستدار را هم در این موقع با کارگزاری می‌دانست لهذا شرحی به ایالت جلیله نوشته تا از طرف جنابعالی شرحی به مباشر آن نوشته که با مأمور

اداره مساعدت نمایند یا این که سواری از خود شما به محل فرستاده چون بعضی در محل به مساعدت ضمیمه نموده‌اند لذا به امور اداره مشهدی زین العابدین بیگ را روانه نمودند که کاغذی به مشارالیه داده یا خود جنابعالی در عالم یگانگی سواری با مشارالیه در محل فرستاده و تأکید نمایند که هر قسم است با مأمور حسن را گرفته و به مأمور بدهند که حقیقتاً خدمتی بوده و رفع زحمت از یک عده بیچاره مردم گردد مأمور مطالب را کاملاً اظهار خواهد کرد یقین است که در این موقع با مساعدت لازمه به اداره کارگزاری خواهید کرد که اداره هم بتواند اسباب راحتی جمعی را فراهم نموده و نگذارند جمعی در صدمه و زحمت باشند در این خصوص خدمتی هم بنوع نموده‌اند و هم اداره کارگزاری را از خود ممنون نموده‌اید چه قصد اداری این است که مقصر واقعی است آینده برای مردم بیچاره گرفتاری نباشد و آن با ترتیباتی به مازندران وارد و خودتان بهتر می‌دانید البته لازم مساعدت و همراهی خواهید نمود و تأکیدات لازمه بشود که مباشر محل و کدخدا جداً اقدام و امیر را تحویل کارگزاری دارند انتظار مساعدت و زیارت مرقومات و ارجاع خدمات را دارد. عزت مستدام باد.

وحیدالسلطنه

(۱۶۳)

سواد مکتوب معتمدالدوله (حاکم مازندران) به امیر مؤید

فدایت شوم از قرار مجموع بعد از یک ملاقات با آقای امیرمکرم آقای سیف‌الله‌خان را باید آمل روانه فرموده یا در خیال اهزام هستید. معلوم است این مساعدت نه تنها اجرائیات و اوامر دولت را عقیم و حضرت اقدس شاهزاده عین‌الدوله مدظله را با آن سوابق از جنابعالی ملول... کمکی است که... بعضی اشخاص که اقدامات حکومت را مخالف دیده و می‌بینند... بلکه صمیمیتی را هم که از بدو ورود به شهادت خودتان و جداً نسبت به جنابعالی و فامیل ابراز نمودم باید مورد تأسف واقع ساخت و با یک... و اطمینان به همه چیز جنابعالی قطعاً باور نموده فقط راپرتی که رسیده اظهار شد که شاید... مفسدین... می‌خواهند و سائل... صمیمت بین اینجانب و جنابعالی را نموده و مراملت کنند. زیاده زحمتی ندارم.

معتمدالدوله

(۱۶۴)

سواد مکتوب معتمدالدوله (حاکم مازندران) به سیف‌الله‌خان

حکومت مازندران

نمره ۱۷۹۰

جناب آقای سیف‌الله‌خان دام عزه

تلگرافی راجع به محصول ملک کوچک دشت از وزارت جلیله داخله رسیده که سواد آن را لفاً ملاحظه می‌فرمائید لازم به تفصیل این مملکت کما هو حقه شرح دهید که مداخله شما در آن ملک معلوم و اقدامی که مقتضی باشد به عمل آمده راپورت به وزارت جلیله عرض شود.

معتمدالدوله حکومت مازندران

در خصوص رقبه آقای مهدب‌السلطان بنا بود وجه بدهی خود را بفرستید و سند را دریافت نموده البته چرا معین نمی‌تمائید که زودتر جواب ایشان داده شود.

(۱۶۵)

سواد مکتوب معتمدالدوله به امیرمؤید

فدایت شوم، مراسله صحبت شمیمه واصل و جناب مستطاب آقای شریف‌العلما به سلامتی ورود فرمودند معلوم است آنچه لازمه اخلاص‌مندی است معمول خواهد شد با این که خیلی شایق بودم جناب سیف‌الله‌خان سرتیپ چند روزی در شهر بمانند چون گفتند جنابعالی تنها هستید رنج خود را راحت یاران‌طلب، راحتی جنابعالی را طالب شدم در خصوص ترکمان‌ها امیدوارم اقدامات جنابعالی منتج نتیجه مطلوبه در تأمین برای آنها حاصل شود مسلم است اینجانب هم در اقدامات مساعدت آینده کوتاهی نمی‌نماید خود جنابعالی هم هر وقت میل داشته باشید دوستان کمال اشتیاق را به ملاقات جنابعالی دارند و ممکن است به سلامتی به شهر تشریف بیاورید. سواد مراسله جنابعالی را هم به اکتظگری بعداً ملاحظه نمودم معین است قلم جنابعالی هم باید همین طورها از هر جهت کامل چیز بنویسد حالاکه به سلامتی آن صفحات هستید بعضی اختلافات علی‌آباد را رفع و کاملاً از آن نقطه خاطر حکومت را مطمئن خواهید فرمود منتظر جواب فوری و اقدام در باب ترکمان‌ها هستیم و مستقیماً بر فرقه‌جات استرآباد را من خواهم فرستاد و به آقای

شریف‌العلماء اراده خواهیم داد آقای سیف‌الله خان را احوال پرسم شهدالله پسر شما حق فرزندی را اداء نموده و خیلی عاقل و کافی است و فوق‌العاده ایشان را دوست می‌دارم زیاده زحمت است.

معمدالدوله

(۱۶۶)

نامه‌ای از تهران به امیرمؤید

قربانت گردم، پس از مدت‌ها چشمم به زیارت رقیمة مبارک روشن گردید چون مژده استقامت وجود مسعود رومی داد بی‌نهایت مسرور و متشکر شدم امید است همیشه اوقات در کمال صحت و سلامت بر مسند عزت و جلال پاینده و برقرار باشید حال بنده از هر حیث در نهایت بدی است روحاً و جسماً علت هر دو واضح است اما سبب جسمانی چندان اهمیت ندارد زیرا که مزاجاً اغلب علیل بوده و مسلم است از حال بد به واسطه این پیشامد جدید یعنی عقب‌نشینی عثمانی‌ها که ظاهراً به آن قوه و استعداد که داشتند بدون سبب و جهت در باطن به واسطه سقوط کورت‌العماره که بغداد را تهدید می‌تواند و هیچ ممکن نیست فرونت ایران یا سقوط کورت‌العماره باقی بماند لهذا قشون عثمانی بدون هیچ جنگ از تمام نقاط ایران چندی است مشغول عقب‌نشینی هستند معلوم است در بودن این قشون حال این مملکت چه بود حالا با وجود تخلیه ایران و خصومت فرق‌العاده که نسبت به ایران صفحه غرب داده باشد عجبالتاً که خیلی بد شد معلوم نیست چه خواهد شد با این پیشامد کنونی کار وطن پرستان خیلی دچار مشکلات شد خوشا به حال آنهایی که اقلأ در فرونت بودند و حالا تکالیف آنها همان بودن با قشون است ما بیچاره‌ها در مضیقه مانده‌ایم تا خداوند چه تقدیر فرموده باشد البته جنابعالی هم باید در نهایت احتیاط رفتار بنمائید بدون اینکه حتی هیچ اقدامی در کارهای دهات و شخصی هم باید احتیاط از دست نداد و بنده از اینجا مشغول ترتیب بعضی کارها بوده و با اغلب آنها مذاکره می‌نمودم حتی گذشته از اسلحه و توپ هم تقاضا نموده بودم تصور می‌کردم که به زودی انجام خواهد شد تا این که یک مرتبه این قضایا واقع شد و عجبالتاً باید هیچ حرکتی نکرد تا ببینم چه پیش می‌آید البته می‌دانید قضیه کورت‌العماره خیلی غصه بزرگی است در حقیقت عراق تهدید می‌شود و از طرفی عراق عرب که بغداد است در تهدید است لذا نهایت لزوم را دارد که متحدین جلوگیری کامل

نمایند. کما این که در سنه گذشته هم همین ترتیب رخ نمود و جلوگیری شد تا این که ژنرال با سیزده هزار نفر تسلیم شد در هر حال خطری که هست همان تهدید است همین قدر که کورت العماره در ید عثمانی ها افتاد باز قصه ایران تجدید خواهد شد و اگر خدای نخواست این طریق شود کارها به کلی تمام است و حالا چون راه بغداد مدتی باز است به واسطه خط آهن این است که خیلی زود جلوگیری خواهد شد نباید مایوس بود امیدواری هست انشاءالله اگر خیلی طول بکشد بیش از دو ماه نخواهد بود و باید این دو ماه... مانند چندین ماه... گذرانید تا خداوند فرجی مرحمت فرماید چه باید کرد ایران و ایرانی بدبخت است قضیه روزنامه به واسطه طرفیت مفسدین می باشد چندی تعطیل شود بعد منتشر گردد چون این پیشآمد را... بشود دیگر صلاح تجدید نماید زیرا که دیگر چه می توان درج کرد، طوری است که اوضاع، که نفس نمی توان کشید. حالا دیگر در نهایت اقتدار هر عملی بخواهند می کنند الحمدلله ایرانیان هم حالتشان معلوم است به این وضع حق نویسی جز خود را بدون جهت به مخاطرات دچار نمودن حاصلی نخواهد داشت این است که عجبالتاً صرف نظر نموده تا موقعی که خدا بخواهد و بتوان مطالب واقعی را نوشت این است که از فرستادن روزنامه معذرت می خواهم و خیلی متأسف است که ممکن نشد یک خدمت شایان به ملت خود نماید امادر قضیه آقا زادگان که عرض شد تصور نفرمائید مقصود بنده خدای نخواستہ تنقید بود بلکه از وزارت داخله و سایر نقاط به واسطه کشفیاتی که ... مطرح و مذاکره بود محض حفظ نام جناب مستطاب عالی بر خود لازم دانسته که مراتب را عرض نماید و مدارکی هم در دست داشتن حالا صدق و کذبش البته غیر معلوم بود ولی معلوم است اولیاء امور چه قسم مذاکره می نمایند البته به این ترتیب باید آقازادگان در نهایت ملایمت و خون سردی رفتار نمایند که ابداً این مدت اسمی به هیچ وجه برده نشود اسباب تنگی بدست نیاورند تا ببینم خداوند چه مقدر فرموده البته این عرایض بنده را از راه خیرخواهی و ارادت ملاحظه خواهید فرمود و آقا زادگان هم یقین است رنجش نخواهند نمود.

در موضوع سالار حشمت البته می دانید که تا آن مقدار که عرض کردم نظر به صلاح وقت بود اگرچه عقیده دارم عموم ایرانیان با هم اخوت و اتحاد داشته باشند حالا بدبختانه در ایران دو برادر هم با هم خوب نیستند عمده خرابی این مملکت همین نفاق است ولی به محض این که در این اوقات حتی الامکان باید به طور مهربانی و سکوت گذرانید این است که سابق عرض کردم باز هم تجدید می نماید که یک قسمی که آنها هم ملتفت نکته نشوند با آنها نهایت درستی و خوش رفتاری را بفرمائید و عرض دیگر از این شاهزاده حاکم هم خیلی ملاحظه کنید زیرا که ایشان از روسی هم روسی ترند به ایشان نگاه نکنید علت حکومت

مازندران او همان رفتار در هراق است که پدر مردم را با روسی‌ها درآورد یا چون خیلی مدت خدمت کرده بود ارتقاء رتبه ایشان حکومت مازندران شده از بابت جناب آقای معظم‌الدوله اولاً این که حال ایشان را جنابعالی باید خوب بدانید که ملتفت بعضی نکات نیستند و بعضی تکالیف را نمی‌دانند ولی از طرفی نهایت ارادت را خدمت جنابعالی دارند عجزاً مخفیانه در تهرانند یا ایشان مذاکره کردم قسم خوردند که در آن موقع من نبودم و اطلاع هم نداشتم همان وقت که من مطلع شدم گماشته ایشان هم مطلع شدند اطلاع دادند البته اگر قبلاً می‌دانستم و اطلاع نمی‌دادم علاف همه چیز کرده بودم زیاده ایام شوکت برقرار باد البته در موقعی که اشخاص مطمئن به تهران می‌آیند از سلامتی حال مبارک و هر نوع خدمتی که برآید بنده خودتان را قریب امتنان فرمائید.

امضاء مصطفی

(۱۶۷)

سواد مکتوب حاکم مازندران در جواب نامه امیرمؤید

رقعه شماره ۱۳۲۱ که ملاحظه در صفحه سیمین می‌فرمائید نوشته شده بود که ارسال بشود جواب جنابعالی رسید حقیقتاً از عقل و تجربه جنابعالی همین طور شایسته بود و پسندیده بود که اقدام از هر جهت نموده‌اید این است که مجدداً زحمت می‌دهم که مفاد رقعه جوابیه جنابعالی را به اگتظ بندر جز در جواب نوشته ارسال داشتم و همچنین رقعه به حکومت جلیله استرآباد قنسولگری محترم دولت بهبه امپراطوری دوستانه نوشته تقاضای تأمین برای ترکمان‌ها که نوشته‌اید رعیت دولت ایران هستند، نمودم و از هر جهت شایسته آن را دارد و سزاوارترین است و به عقیده من از هر جهت زودتر اسباب آسایش آنها و رفع بعضی سوءظن‌ها از جنابعالی می‌شود که آنها را اطمینان داده با چند نفر از بستگان خودتان رواته استرآباد خدمت حکومت و قنسولگری استرآباد بنمائید که در آنجا به توافق تقاضای اینجانب و شما اسباب آسایش آنها را فراهم نمائید و یقین دارم به این طور اقدام خیلی زود اسباب آرامش آنها فراهم شود. سواد اوراق دیگر که شامل بر اوراق فوق است.

(۱۶۸)

سواد مکتوب اگنط قنسلوگری روس مقیم بندر جز به حاکم مازندران

حکومت مازندران

حضور حضرت اشرف والا شاهزاده معتمدالدوله حکمران مازندران عرض می شود که از قرار مسموع عده ای از رؤسای اشرار تراکمه چندی قبل از ترکمان صحرا پس از مصادمه و شکست از دولت امپراطوری فرار کرده پیش اسمعیل خان امیرمؤید رفته اند و تقدماً اشخاص مذکور در همانجا هستند متمنی این که امر بفرمائید اشخاص مذکور را دستگیر و توقیف نموده به اگنط گری بندر جز و یا به قنسلوگری دولت امپراطوری استرآباد برسانند. ضمناً خاطر محترم را مستحضر می دارد که اگر اشخاص مذکور به زودی توسط ایالت جلیله مازندران دستگیر و توقیف نشوند و تحویل نمایندگان دولت امپراطوری نگردند نظامیان دولت امپراطوری شخصاً و مستقیماً اقدامات لازمه به عمل آورده و قوه لازمه را برای اجرای این مسئله روانه خانه امیرمؤید در مازنسران خواهند نمود. در خاتمه احساسات دوستانه خود را تقدیم می نمایم. احترامات فائقه مرا قبول نمایند.

اگنط قنسلوگری دولت امپراطوری روس مقیم بندر جز

(۱۶۹)

سواد مکتوب حاکم مازندران به امیرمؤید

دوم حمل ۱۳۳۵

نمره ۱۳۳۱

جناب مستطاب اجل اکرم آقای امیرمؤید

در تعقیب مراسله رسمی نمره ۱۳۳۲ زحمت می دهد که مراسله از اگنط گری محترم بندر جز رسیده که سواد آن لفاً ارسال و البته لازم است به فوریت ترکمان های مزبور را روانه فرمائید که تسلیم قنسلوگری دولت محترم بیهیه امپراطوری شوند و در عالم ایران دوستی البته راضی نخواهید بود که برای چهار نفر رؤسای تراکمه حیات و هستی جنابعالی دچار خسارت و زحمت فوق العاده بشود. اگر هم ملاحظه دارید که خدمت شما آمده اند در بعضی موارد شخص عاقلی مثل جنابعالی باید نظر به خیر عموم از خود بگذرد. زیاده زحمت است.

معتمدالدوله حکومت مازندران

(۱۷۰)

سواد تلگراف وزارت داخله به حکومت مازندران

سواد تلگراف وزارت داخله
حکومت مازندران

مورخه یک نور ۱۳۳۵
نمره ۶۶۲

حکومت جلیله مازندران جناب آقای میرزا ابوالقاسم خان ابن مرحوم فاضل که بستگی به جناب حجة الاسلام آقای میرزا محسن دامت برکاته دارد لازم است از هر جهت کارهای ایشان و کسانشان در مازندران به حسن مساعدت حکومت مرتب و از طرف کسی مورد تعدی واقع نشوند و نیز در خصوص محصول ملک کوچک دشت که می گوید سیف الله خان سوادکوهی به غیر حق برده است رسیدگی و از هر گونه دست اندازی محفوظ و اگر من غیر حق چیزی از محصول آنجا برده اند استرداد و نتیجه حسن مساعدت خودتان را اطلاع دهید.

نور نمره ۶۶۲

وزارت داخله فتح الله

سواد مطابق اصل است نصیرالسلطان

مهر حکومت مازندران

(۱۷۱)

سواد تلگراف نجفقلی خان صمصام السلطنه (رئیس الوزراء) به امیر مؤید

از تهران به ساری

جناب مستطاب اجل آقای امیر مؤید زیده اقباله

چنان که هم دو روز قبل تلگراف کردم اوضاع و اهمیت مرکز به واسطه حدت و قحطی آذوقه فوق العاده تأسف آور و هر روز شدت و مخاطره مرگ و هلاکت به اهالی و طبقات فقرا بوده شاهد این منظر اسفناک طاقت فرسا دارد وظایف وجدانی هر کس است که حتی المقدور در تهیه آذوقه و جلوگیری اهالی از هلاکت در کمک خاصه امثال جنابعالی است که به غیرتمندی و نوع پرستی معروف و توانایی رساندن بونج به مرکز دارید این تکلیف بیشتر وارد و در این موقع زمامداری اینجانب در امور ابراز و اهتمام و جدیت در انتظار حمل بونج به مرکز محل انتظار است و مخصوصاً از شخص جنابعالی علاوه بر مقام

اهمیت، دوستانه می‌خواهم در این باب مراقبت و جدیت نمائید که یک مقدار برنج کافی تا سرخرمن جدید آذوقه اهالی را تأمین نمائید مع القور به مرکز حمل و موجب امتنان گردد و نتیجه اقدامات را سریعاً اطلاع دهید.

۲ شعبان، ۱۱۶۵۰

تجفلی بختیاری

محل مهر تلگرافخانه

(۱۷۲)

سواد تلگراف وزارت داخله به امیرمؤید

از تهران به ساری

دولتی

تلگراف نمره ۲۷۲

سنه ۱۳۳۶

جناب مستطاب اجل آقای امیرمؤید دام‌اقباله

بر حسب امر قدر قدرت جهان مطاع اقدس ملوکانه ارواحنا فدا و تصویب هیأت دولت حکومت مازندران به عهده کفایت جناب مستطاب اجل آقای ذکاءالدوله که از اشهر کافی و طرف اعتماد دولت و ملت است واگذار و همین چند روزه با تعلیمات لازمه عزمیت به محل حکمرانی خواهند نمود مخصوصاً خواطر جنابعالی از حسن انتخاب متبوعه و انتظار همه قسم همراهی و موافقت را دارم.

۸ شعبان، نمره ۱۲۷۷

وزارت داخله محل مهر تلگرافخانه

(۱۷۳)

سواد تلگراف نظام السلطان به امیرمؤید

تاریخ ندارد
نمره ۲۱۸۰

از تهران به ساری
قبض نمره ۲۳۴۷۷

جناب مستطاب اجل آقای امیرمؤید دام اقباله

از حسن انتخاب هیأت معظم دولت جهت کلیه اهالی مازندران مثل وجود مخصوص
بندگان حضرت اجل آقای ذکاءالدوله که مستلزم مسالمت و رفاهیت اهالی است که
امیدوارم موقعیت عموم اهالی طبرستان به مقصد حسنه در سایه حق خواهی این حاکم ترقی
طلب حاصل شود.

نظام السلطان

محل مهر تلگرافخانه ساری

(۱۷۴)

سواد جواب تلگراف نظام السلطان

خدمت جناب مستطاب اجل آقای نظام السلطان دام اجلاله العالی

اسم و نمره ندارد

تهران

تلگراف حضرتعالی مبنی بر موفقیت هیأت محترم دولت به حسن انتخاب حضرت اجل
آقای ذکاءالدوله دام اقباله به حکمرانی طبرستان محتوی شمه محامد صفات و فضائل
اخلاقی ایشان زیارت و جواباً زحمت می دهد، اولاً از عطف توجه هیأت دولت علیه به
اوضاع مازندران و انتصاب حضرت معظم با آن اخلاق حمیده که معرفی فرمودید جالب
تشکرات عمومی است.

ثانیاً لازم می داند در این موقع که هیأت محترم دولت به فکر مازندران افتاده در مقام
اعزام حاکمی بر آمده اند وقت را مغتنم شمرده در ماهیت مسئله وارد شویم گویا هنوز در
پیشگاه اولیاء دولت متبوع مفخم مجهول باشد که بیچاره مازندرانی ها چه می گویند و چه
مسئلتی دارند. هیچ وقتی در هیچ ملتی مطیع تر از ملت طبرستان در مقام دولتخواهی نبوده و
نیست و رای اطاعت و انقیاد دولت حاضر مطلق عقیده جز تسلیم به اوامر دولت ندارند
ولیکن باید فهمید که این علت و علتی که مازندران را به حالت حاضره و شوق داده مرتفع

شده و از میان برداشته شود یا خیر؟ هرگاه اولیاء دولت به مواد معروضه توجه فرموده و اساساً اصلاح خرابی‌های بی‌اندازهٔ مازندران را موفق شده‌اند البته حضرت اجل آقای ذکاءالدوله هم برای ترمیم خرابیها با تعلیمات تازه تشریف فرما خواهد بود. دوازده سال از دورهٔ مشروطیت ایران می‌گذرد مازندران هیچ اراده‌ای و اثری از موضوع عدالت و آسایش خود مشاهده نمی‌کند بلکه آنچه از ثروت و مکنث داشته همه را از دست او گرفته‌اند امروز مازندرانی پریشانترین طوایف و اقوام ایران است دولت با این همه عجز و تضرر اهالی ممکن بود یک نفر مفتش خداشناس بفرستد به پریشانی و استیصال آن جمعیت رنجبر رسیدگی کند هر حاکمی که از طرف دولت منصوب شد با بیانی ملایم و دلفریب و عبارتی مطبوع و امید بخش جلب استحضار عموم نموده به کلی از خدمات گذشته فراموش و به اصلاحات آتیه امیدوار می‌شوند. و بالتیجه ملاقات حوادثی صعبتر و خساراتی عظیم‌تر می‌نمودند تا آنکه یکباره عموم رؤسا و امراء در خود مازندران به جان آمده کثرت فشار و تعدی آنها را بیدار و در مقام آن برآمدند که اقلاً خودشان را اداره نمایند بالاخره بدون آن که دیناری بر عایدات دولت خسارت وارد کنند یا در ادارات دولتی مداخله نمایند مشغول مرمت و اصلاح امور جمعیت شده‌اند از دسترنج خود و امرار معاش خود برای صرف این مهم تخصیص داده و فقط نظرشان اداره کردن امور ولایت و آسایش جمعیتی است و برای موفقیت به دولت متبوع مخمخ خود پیشنهاداتی دادند که به هیچ یک از آنها جوابی ندادند اینک که مثل حضرت اجل آقای ذکاءالدوله را انتخاب فرموده‌اند نعم‌الاتفاق با همین چهار این مواد اظهاریه را به وسیلهٔ حضرت‌عالی برای حضرت ایشان می‌فرستیم خودشان با دولت وارد در مذاکره شده تکلیف مواد معروضه را معلوم نمایند که ملت طبرستان اقللاً عمداً اطمینانی پیدا کنند.

(۱۷۵)

سواد تلگراف ذکاءالدوله غفاری به امیرمؤید

قبض ۲۹
سنه ۱۳۳۶

از تهران به ساری نمره ۵۵۹

خدمت جناب مستطاب اجل امجد اکرم آقای امیرمؤید دام اجلاله‌العالی
در این موقع که حسب الامر حضرت مقدس شاهانه و تکلیف هیأت دولت مجبور به
قبول خدمت حوزه حکمرانی مازندران شد بماحسن احتیاج اهالی آن سامان به حکمی که

خود را در مقابل قادر متعال و وضع حاضره ملک عمومی فقط به وظایف برترمیم خرابی
بدارند و بلکه در سایه موافقت و مساعدت مبادی عالی و جماعت موفقیتی به اصلاحات
اساسی و فراهمی موجبات و مساعدت عمومی را از نقطه نظر اخلاقی قرار دهند و خود را
حاضر برای این خدمت نموده و بالضروره با اطلاع کامل که به حسن نیت و پاکی فطرت و
علو همت و مردانگی جناب مستطابعالی داشته و دارم و سوابق درخشان آن خردمند
وطن پرست آگاه به امور است، کفایت حکمرانی آن مرزوبوم را به عهده کفایت جنابعالی
برگذاشته و با آن سوابق اطمینان امید است که نقل می فرمائید و فی الفور زمام امور و
انتظامات را و سیاسیات حکمرانی را به کف شهامت خود گرفته و یک رنگ امید بخش به
وضعیات حاضره از نتیجه افکار عالی خودتان خواهید داد که زمینه مساعدی جهت
خدمتگزاری کامل در آتیه نزدیک فراهم گردد و خود هم عمأ قریب وسائل حرکت فراهم به
آن سرزمین با پذیرایی قلبی و روحی جناب مستطابعالی و سایه امراء و رجال محترم مفتخراً
قدم ورود خواهم گذارد و اطلاعات یومی را مقرر خواهند فرمود و مرتباً مستحضر و موجب
تلگراف به اینجانب برساتید از طرف افراد امراء و سرکردگان محترم احوال پرسی مخصوص
نموده و از بشارت صحت مندی آقای سهم الممالک به فوریت خاطر تگران ما را راحت کنید.
ذکاءالدوله

(۱۷۶)

سواد جواب امیرمؤید به ذکاءالدوله غفاری

اسم و نمره ندارد

خدمت جناب مستطاب اجل آقای ذکاءالدوله دام اقباله

تلگراف محترم جنابعالی که کاشف از اظهار ملاطفت و مودت بود موجب کمال امتنان و
مسرت خاطر گردید و آنچه را که حضرت آقای نظام السلطان و دیگران از محامد صفات
حضرتعالی اظهار داشته بودند این بنده را خصوصاً و ملت مازندران را عموماً به آتیه خیلی
امید بخش مزده می دهد و این که کفایت امور حکومت را به بنده ارجاع فرمودید حسن ظن
جنابعالی را تقدیر کرده و چون مراجعت طبرستان عدم مداخلات مستقیم در دوایر و ادارات
دولتی است مخصوصاً از جناب مستطاب اجل آقای نصرالله میرزا^۱ دام اجلاله معاون محترم

حکومت سابق که مقام حسن ظن و اعتماد عموم را حائز هستند خواستم اداره حکومتی دایره وظایف قانونی خود قیام فرمایند و خود اینجانب هم بنابه وظیفه ناظر جریان امور هستم و با همین چابار به وسیله حضرت اجل آقای نظام السلطان^۱ مقاصد جمعیت به حضرتعالی خواهد رسید که در هیأت دولت مواد معروضه را مطرح و حسن نتیجه را موفق و آنگاه به سلامت و اقبال عزیزمت قرین یابد و فرزندای سهم الممالک هم بحمدالله والمسنه بهتراند و از این ملاطفت تشکر می کنند.

(۱۷۷)

سواد مکتوب شیخ علی اکبر طبری از سوی اتحاد ملی طبرستان

در جواب تلگراف وزارت داخله
تهران

مقام رفیع وزارت جلیله داخله دام اقباله

تلگراف محترم آن وزارت جلیله دائر به انتصاب جناب مستطاب اجل آقای ذکاءالدوله دام اجلاله العالی به حکومت طبرستان عز وصول داد، چون اصولاً مردم جمعیت طبرستان تسلیم و به اطاعت اوامر علیه دولت است با صرف نظر از این که به هربت اخلاقی و سابقه مأموریت و عملیات خصوصی ایشان متوجه شده تصدیق و یا تنقیدی عرض کنیم فقط به اطمینان حسن توجه هیأت دولت به موقعیت حاضره مازندران که بضروره بایستی برای مازندران حاکمی صحیح العمل که عملاً حافظ سیاست ایران که بی طرفی صرف است بوده و قادر بر حسن اداره مملکت بوده باشد انتخاب فرمایند که این نکته اساسی را در پیشگاه جلیله خاطر نشان کنیم که مقصود جمعیت و ملت مازندران این می شود که شاهزاده عضد السلطان منتقل و آقای ذکاءالدوله مأمور شوند بلکه مراد این نکته است که دولت علیه از این آب و خاک و دسترنج این جمعیت سالی معادل یک کرور تومان مالیات مستقیم و غیرمستقیم و فواید گمرکی استفاده دارد در برابر به هیچ وجه موجبات آسایش همین جمعیت رنجبر و آبادی همین مملکت زرخیز را توجه ندارد چنانچه خرابی پل تجن و راههای مازندران و حال فلاکت عمومی بهترین شاهد است که اگر منصفانه سؤال شود که مملکتی که این مبلغ به دولت فایده می دهد بایستی این طور خراب شده جواب منفی

خواهید شنید ما از آنچه موجبات سعادت و امنیت و ترقی و تعالی محروم هستیم ما هیچ نداریم و همه چیز لازم داریم این اتفاق و اجتماع برای حصول این مقصود بوده و برای آن که کمترین سوء تفاهمی که در هیأت دولت روی دهد و حالا که دولت در این مدت هیچ قدمی در آبادی و اصلاح امور این مملکت برنداشته اقلأً ماها را در موفقیت مانع نباشد. کلیه مداخله در ادارات و حقوق دولت را که به نام محافظه مملکت می گیرند متروک داشته و برای پیشرفت و موفقیت به اصلاحات مادی و واقعی مملکت قسمتی از فواید ملکی و معاشی شخص خودتان را تخصیص داده ایم و البته تصدیق می فرمائید ملتی که برای اصلاح امور داخلی خود این طور مقدم شود زیر این بار نخواهد رفت که یک نفر از مرکز آمده و همین سرمایه ملت را هم وسیله استفاده خود شناخته و پاره مقدمات [چیده؟] و مملکت به فلاکت ابدی سوق داده شود این بود که حقوق ثابت و مقاصد حسنه و روابط اداری خودتان را با دولت علیه در ضمن موادی با چاپار آتیه به وسیله آقای ذکاءالدوله تقدیم می کنم بعد از حسن مسائل و تعیین تکلیف البته تشریف خواهند آورد.

الاقبل علی اکبر

محل مهر هیأت اتحاد ملی طبرستان

(۱۷۸)

سواد مکتوب وزیرمختار اتریش و هنگری^۱ در ایران به امیرمؤید

در ایران اول زوئن ۱۹۱۷

سفارت اتریش و هنگری

حضرت مستطاب آقای امیرمؤید سرور معظم

مدتی است که می خواهم خدمت شما عرضیه نگار شده به خدمات وطن پرستانه شما که در مازندران دارید تبریک می گویم یقین دارم که مقصود شما پیشرفت لازمه را حاصل کرده است بر حسب تحقیقاتی که کردم خوشبختانه آقای ذکاءالدوله حاکم کل مازندران شده است مطمئن باشید که ایشان با مقصود شما که با یک احساس محبت و وطن پرستی

۱. مجارستان. در کتاب «ریشه یابی نام و پرچم کشورها» آمده است: «در سال ۱۸۶۷ بخاطر آنکه اتباع مجار دارای قدرت فراوانی در داخله امپراطوری [اتریش] بودند نام کشور به پادشاهی اتریش - مجارستان یا سلطنت دوگانه تبدیل شد. این نام تا سال ۱۹۱۸ یعنی پایان جنگ اول جهانی که اتریش در آن شکست خورد ادامه داشت و پس از آن با شکست اتریش و سقوط سلسله هابسبورگ نام اتریش به جمهوری اتریش مبدل شده. رسول خیراندیش / سیاوش شایان، انتشارات کویر، ۱۳۷۰، ص ۳۵.

استخلاص وطن شده است که مدتی در فشار دشمنان همسایه بوده همراه هستند آن هم دشمنانی که در تمام مدت جنگ امیدوار نشدند افتخاراتی ببرند مگر این که فقط منافع خود را در آسیا نگهدارند با وجود آنکه به این مقصود برای آنها میسرتر است با دولت ایران توانستند از موقعیت و غنائمی که قوای مرکزیشان در عهدنامه (برست لیتوسک^۱) با روسیه اطمینان می داد استفاده ببرند جدیت های وطن پرستانه شما و دولت با ذکاءالدوله به ما اطمینان می دهد و ما آن را یک موقعیت خوبی می دانیم برای پیشرفت مقصود ما که آزادی و استقلال و پلنیک و اقتصاد ایران است امیدوارم مرحمت فرموده به جواب خودتان مرا مفتخر فرمائید مرحمت فرموده احساسات دوستانه و صادقانه مرا بپذیرید، لازمه آنها را اطلاع بدهید.

وزیر مختار اطریش و هنگری

(۱۷۹)

سواد مکتوب کفیل سفارت آلمان به امیرمؤید

حضرت مستطاب آقای امیرمؤید سرور معظم

مدت متمادی است که خیال تحریر و تصدیق داشتم اینک که موقع مقتضی است تقصیر ارادت نکرده مصدع می شوم بدو اشتیاق و صمیمیت خود را با یک حرارت مخصوصی تقدیم داشته در ضمن اخلاص صادقانه خود را از این اقدام ملی که در مازندران می فرمائید تسلیم و تقدیم نموده عرض می نمایم جنگ عمومی نزدیک به اختتام است و وضعیت امروزه چنان ارائه می دهد که تا حال قوای مرکزی استفاده های خود را به ایران رسانیده و در آتیه هم البته فاتح خواهد بود چنان به نظر می آید که در تمام مدت جنگ ایران در تحت عملیات و قوه مجاور خود بدون اقدام مانده و بدون استفاده برای آتیه خود این موقع تاریخ را طی می نماید خوشبختانه در طرف جنوب و خصوصاً شمال ایران که به جای گلستان ایران است احساسات ملی این نواحی به امتحان آمده و از غفلت بیدار گردیده اند و وطن پرستان حس کرده اند که لحظه مهم و موقع باریک رسید ساعت بخت زنگ آخر خود را با صدای رسائی می زند و می گوید که هنگام تجدید پلنیک آمد یعنی موقع استفاده آزادی و بیرون جستن از بند رقبت اجنبی است و پلنیک و اکونومی جدید ایران دوباره تولد یافته پس برای

۱. اشاره است به معاهده میان آلمانها و روسها که بعد از شکست روسها منعقد شد.

رسیدن به نتایج و مقصود برای اقدامات مفتخرانه نسبت به مملکتی که مدت‌ها سیاست مشغومی آن را احاطه داشت به عقیده من البته نیز عقیده جنابعالی که باید چنین باشد که منازعه‌های کوچک و بزرگی‌های مختلف را از میان برداشته اصل‌های ایرانی بدون استثناء مثل عضو واحدی با سلطان مشروطه خواه خود متحد گشته در تحت لوای که حاوی کلمات ذیل و عبارت ذیل که در آن متشعشع گرد آمده و به عملیات می‌پردازند و آزادی و تولد جدید پلتیک (اکنونومی) ایران اتحاد است که آلمان و متحدینش در مقابل خصم‌های متعدد خود مقاومت کرده غلبه می‌نمایند نیز از اثرات اتحاد است که نقطه ایران به آن می‌تواند پلتیک خود را داده و در مجلس اتحاد ملل با آنها هم آواز شده و محلی که قانون به آن حق می‌دهد برای خود حفظ نماید و از این نقطه نظر است که از روی اقدامات خیرخواهانه شما را داشته نتایج حسنه مشعشعانه آن را خواهید برد و نیز به این جهت و نقطه نظر است که با یک پشاست صادقانه به دولت شاهنشاهی ایران را تقدیس می‌کنم که جناب آقای ذکاءالدوله به اسم حکمران ایالت مازندران انتخاب داشته‌اند. خود آقای ذکاءالدوله در سفارت شاهنشاهی آلمان و وزارت امور خارجه سابق به اسم یکی از بهترین وطن پرست‌ها معرفی شده واقعاً شخصی است که به غیر از نفع مملکت خود چیزی را نخواسته و تمام قوای خود را برای وطن خود به کار می‌برد خیلی مفتخرم که حضرتعالی حرفی پیدا کرده بنده را به جواب این کاغذ مفتخرم دارید در انتظار جواب خود خواهم می‌کنم که ملاحظاتی مخصوصه و احترامات فاتحه بنده را بپذیرید

(سواد) کفیل سفارت شاهنشاهی آلمان

(۱۸۰)

سواد مراسله مدعی العموم مازندران به حاکم مازندران

مورخه ۲۳ شعبان ۱۳۲۵

نمره ۳۲۵

مقام رفیع ایالت جلیله مازندران دامت شوکته‌العالی

بختیار نام گماشته آقای سهم‌الممالک به اتفاق ابوالقاسم به قریه نور رفته بودند برای تحقیق قتل محمد لازم است که در اداره مدعی العموم حاضر شوند امر مقرر گردد که مبارالیه را حاضر نمایند تا تحقیقات لازمه را نموده و تکمیل استنطاق ابوالقاسم به عمل آید.

امضاء ملک محمد مدعی العموم مازندران

سواد مطابق اصل است

(۱۸۱)

سواد مکتوب معتمدالدوله به امیرمؤید

به تاریخ ۲۵ برج جوزا ثیلان ثیل
نمره ۲۰۱۱

حکومت مازندران

جناب مستطاب اجل اکرم آقای امیرمؤید دام اقباله

اگرچه حضوراً در باب بختیار^۱ به جنابعالی اظهار نمودم که چون در دستگاه آقای
سهم الممالک یا پسر جناب آقای شعاع الملک است او را از اداره مدعی العموم خواسته‌اند
امر و مقرر دارند بفرستند اینک سواد مراسله اداره لفاً ارسال داشتم البتہ نظر بزرگتری بر
آنها بر عهده جنابعالی است که مقرر فرمائید بدون فوت وقت او را بفرستند که تسلیم
مدعی العموم بشود.

معتمدالدوله حکومت مازندران

(۱۸۲)

سواد مکتوب شاهزاده ظفرالسلطنه به امیرمؤید

ظفرالسلطنه از جناب جلالتماب امیرالامراءالعظام امیرمؤید زینده اقباله دعوت می نماید
که در ساعت لیلۃ دوشنبه ۲۸ شهر شعبان ۱۳۵ برای جشن میلاد اعلیحضرت قوی شوکت
قدر قدرت شاهنشاهی ارواحنافداه در دارالایاله با لباس عادی حضور داشته و صرف شام
شود.

ظفرالسلطنه

۱. از سواران سهام الممالک و لهاک خان سالار جنگ.

(۱۸۳)

سواد عریضه هیأت علمیه و امرای قشون
مازندران به علاءالسلطنه^۱ رئیس الوزراء

تهران

حضور محترم حضرت اشرف پرنس علاءالسلطنه رئیس الوزراء دامت شوکتہ
در این موقع که هیأت محترم وزراء عظام دامت شوکتهم به اوامر عالیہ خسروانہ خلدالله
ملکہ و در تحت نظریات حضرت اشرف تشکیل یافته و از این انتخاب قرین به سعادتتی که
متضمن امیدواری همه ایران و ایرانیت این دعاگویان هیأت علمیه ساری و نظامیان مازندران
نیز ادعیه خالصانه و تبریکات صمیمانه را به مقام محترم تقدیم داشته استدعا می نمائیم در
این موقع نهضت ملت روس مقارن با تشکیل هیأت کابینه محترم وزراء عظام گردیده وزارت
جلیلہ امور خارجه را هم خود حضرت اشرف کفالت می فرمایند جلوگیری از تجاوزات
مأمورین سابق دولت بهیه که نمونه اش قضیه گرجی حمله و اقدامات از بلوک شیرگاه و تازگی
حکایت ارک میچی در رستم کلا را که راپرتش از طرف مأمورین داخله به مقامات منیع
رسیده امر شده که سفارت دولت بهیه مذاکره فرمایند. به طوری که در این نهضت ملی به
رژیم سابق استبدادی تغییر داده شده مأمورین سابقه را نیز از اقدامات سابقه خود در حدود
شمال مانع شوند چنانچه خاطر محترم متحضر است که در این سنوات اخیر خطوط شمال
عموماً مازندران خصوصاً تا چه اندازه دچار مصادفات طاقت فرسای مأمورین سابق
استبدادی دولت بهیه گردیده بود استدعا می شود با سفیر دولت بهیه مذاکره فرمائید که به
مأمورین خود تعلیمات و رعایت حقوق بین دولتی داده و به کارگزاری محترم مازندران هم
امر شود که مطابق معاهدات و مقررات قانون بین دولتی رفتار نموده و از تجاوزات مأمورین
سابقه و اتباع خارجه جلوگیری نمایند.

امیر مؤید، امیر دیوان، مقتدرالسلطان، حبیب الله،

سهم الممالک، مؤیدالسلطان، شریف العلماء

۱. میرزا محمدعلی خان علاءالسلطنه سالها وزیر مختار ایران در لندن و بدفعات وزیر امور خارجه و رئیس الوزراء ایران شد.

(۱۸۴)

سواد تلگراف حاکم مازندران به امیرمؤید

از تهران به ساری

مورخه ۲ سرطان ۱۳۳۵

فیض ۳۳۰۰

جناب مستطاب اجل امجد آقای امیرمؤید دام اقباله

انشاءالله سلامت باشید به یاری هوالله تعالی بزودی نعمت ملاقات دست می دهد و در این که ساری تشریف دارید خواهش دارم امورات آنجا را در تحت نظر داشته باشید تا حقیر بیایم به آقای مشیر همایون^۱ هم تلگراف کرده ام که همیشه خدمتان باشد.

صفاهلی،^۲ [ظهیرالدوله]

محل مهر تلگرافخانه

(۱۸۵)

سواد تلگراف علاءالسلطنه به امیرمؤید

از تهران به ساری

تلگراف نمره ۳۴۴۱۵

مورخه چهار سرطان ۱۳۳۵

وجه حواله است

نمره ۱۷

آقای امیرمؤید دام اقباله

تبریک محبت آمیز جنابعالی موجب مسرت است و خوشوقتی حاصل گردید امتنان خود را از حسن باطن جنابعالی و موفقیّت در انجام خدمات را از حق تعالی مسئلت می نمایم.

محمد علی ریاست الوزراء

محل مهر تلگرافخانه

۱. از پیشگاران اعضادالسلطنه

۲. علی خان قاجار ظهیرالدوله جانشین میرزا حسن صفی علی شاه و ریاست انجمن اخوت و از محرکه گردانان حوادث ایام مشروطه و مرتبط با لژهای ماسونی و سیاست خارجی حاکم بر ایران. نامبرده بدفعات به حکومت مازندران و کرمانشاه رسید. در حوادث سال ۱۳۲۶ ه. قی خانه او در طهران که از مراکز توطئه و از اماکن تجمع شورشیان بود مورد اصابت گلوله قرار گرفت.

(۱۸۶)

سواد نامه وزارت عدلیه به امیر مؤید

وزارت عدلیه اعظم

۲۴ سرطان ۱۳۳۶

نمره ۱۲۰۷

خدمت جناب مستطاب اجل آقای امیر مؤید دام اقباله

تلگراف محترم جنابعالی در موضوع وزارت عدلیه اعظم راجع به سید یعقوب عضو سابق عدلیه ساری زیب وصول و برای اطلاع خاطر عالی زحمت می دهد که پاره (ای) ایرادات به آقا سید یعقوب وارد آورده اند که به خودش نوشته شده عجالتاً منتظر جواب هستیم. بعد از رسیدن جواب تکلیف او معین می شود.

وزارت عدلیه اعظم

(۱۸۷)

سواد نامه وزارت عدلیه به امیر مؤید

وزارت عدلیه اعظم

نمره ۱۷۶۴۲

آقای امیر مؤید

اداره اجرا ریپرتی در موضوع جنابعالی و آقای سید کاظم صراف به وزارت عدلیه داده است که سواد آن محضر مزید اطلاع لفاً ایفاد می شود و برای کشف حقیقت امر دستور لازم داده شد که اقدام لازم بنمایند.

(۱۸۸)

سواد نامه وزیر جنگ به امیر مؤید

وزارت جنگ

۲۹ سرطان ۱۳۳۶

نمره ۱۳۸۵

جناب اجل آقای امیر مؤید دام اقباله

از فراری که حاج سید کاظم صراف اظهار می‌کند معادل سیزده هزار و پانصد تومان از محل سوادکوه طلب دارند که باید به اقساط سنواتی به ایشان عاید گردد و چند سال است که عاید نشده البته جنابعالی از ترتیب کاملاً مسبوق هستید چون ایشان از اشخاص محترم و رعایت احوالشان لازم است قدغن نمائید فراری که مستلزم آسایش حال معزی علیه باشد بدهید که مطابق قرار داد همه ساله وجه مزبور را عاید دارند و نیز اظهار می‌دارد که یک هزار و پانصد تومان به موجب تمسک از آقای میف‌الله طلب کارند و تاکنون مدتی است از وعده می‌گذرد نپرداخته است در این باب هم قدغن خواهید نمود که رسیدگی کرده وجه مزبور را به آقای سید حاجی کاظم برسانند که کاملاً موجب آسایش ایشان و همراهی جنابعالی باشد. غلامحسین بختیاری وزارت جنگ

(۱۸۹)

سواد مکتوب وزارت داخله به امیرمؤید

مکتوب وزارت داخله

نمره ندارد

مورخه ۳ ذی‌قعدة ۱۳۳۵

خصوصی است

وزارت داخله

قربانت شوم، از پیشامد خشنود است که بنده را مجال داد عرض ارادتی خدمت جنابعالی کرده باشم. باور فرمائید که همیشه و بدون زوال در قلب من و مکتون خویش آن مجسمه شرف و ایران دوستی را احترام می‌کنم اگر به رسمیات مبادرت نشده بدیهی است گرفتاری‌های متراکم موجب بوده است لاغیر. ضمناً خواطر محترم مطلع می‌نماید که استاد ماشاءالله حامل این مختصر به نام عدالت دوستی حضرتعالی و استظهار به اخلاق حمیده به این مسافرت مبادرت کرده و آقای محمدعلی خان^۱ مطالباتی دارد که حضوراً شرح می‌دهد و یقین دارم به اقتضای مروّت و انصاف بذل ملاحظت فرموده و این شخص را که به عدالت عالی تکیه کرده با گرفتاری و بدبختی خود به این مسافرت تن داده آسوده می‌فرمائید. زیاده زحمت نمی‌دهد.

امضاء ندارد.

(۱۹۰)

سواد تلگراف مستشارالدوله^۱ به امیر مؤید

از تهران

تلگراف

نمره ۲۳۲

تاریخ ۳۱ منبله ۱۳۳۵

جناب مستطاب اجل آقای امیر مؤید دام اقباله، مطابق حکم مورخه ۱۶ رجب ۱۳۳۵ صادره از عدلیه اعظم تولیت موقوفات حاجی عبدالرسولی واقع در بار فروش راجع به جناب حجة الاسلام شیخ العارفین دامت افاضاته و سال ها است متصرف که منافع آن را به مصارف واقف می‌رسانند مداخلات آقای ضرغام السلطان^۲ در موقوفات مزبور بی‌قاعده و به هیچ وجه راضی نمی‌شوم که به گمان جنابعالی نسبت امر خلاف داده شود و مخصوصاً از خود جنابعالی می‌خواهم که ضرغام السلطان را از مداخله به این امر ممنوع و متصرف داشته نگذارید اسباب زحمت تولید نماید.

۲ شهر ذی حجه نمره ۲۶۷۸ - مستشارالدوله

محل [مهر] تلگرافخانه بارفروش

(۱۹۱)

سواد تلگراف قوام السلطنه وزیر داخله به امیر مؤید

از تهران نمره ۲۳۲ درستی

۱۲ صفر نمره ۶۷۱۶

جناب مستطاب اجل آقای امیر مؤید دام اقباله

به حسن نیت جنابعالی آشنا هستم. می‌دانم در اجتماعی و همرویی‌ها فقط آگاهی جنابعالی لازم است تأکید و تکرار نمی‌خواهد وظیفه و دیانت اخلاقی شما را به طرفی که منظور است سوق می‌دهد. مسئله آذوقه در تهران به اشکالات تصادف کرده که حمل مقدار کافی برنج در اول درجه ضرورت دارد و لازم است دولت به تجارتخانه تومانیان^۳ با این که به ملاحظه اشغال، ترس دارند، ملتزم به حمل مقداری برنج کرده است شاید در اطراف این

۱. میرزا صادق خان مستشارالدوله (صادق صادق). وزیر داخله وقت.

۲. غلامحسین خان ضرغام السلطان پسر ضرغام الممالک و همشیره زاده امیر مؤید باید سوادکوهی از سواهر مادری

۳. تجارتخانه تومانیان.

تصمیم باشد عناصر نوعی بخواهند که اشکالاتی تولید نماید همان طور که اشارت کردم آگاهی جنابعالی لازم بود و الا آنچه را که وظیفه و نوع پرستی اقتضا می کند از تأیید این مطلب و رفع موانع اقدام خواهد کرد تأکید زائد است.

۱۲ صفر نمره ۶۷۱۶

قوام السلطنه

(۱۹۲)

سواد عریضه شیخ علی اکبر طبری از سوی
هیأت ملی طبرستان به هیأت دولت

تهران

مقام منبع هیأت محترم وزراء عظام دامت شرکته

ابلاغ انتظامیه هیأت سابقه محترم دولت توسط جناب آقای شماع الملک که حاکی بذل شفقت به جمعیت ملی طبرستان بود موجب تقدیر و امتنان گردید مزیداً للموضوع معروض که منویات مازندرانی در این نهضت ملیه فقط و فقط علاقمندی مخصوص به ذات شاهانه و عظمت سلطنت ایران و پیشرفت مقاصد مقدسه هیأت محترم در اصلاحات این موضوع و رفع موانع و دسایس خارجی که ایران را به اضمحلال و فنا سوق می داد بود و مهمترین عوامل مؤثری که ملت طبرستان را وادار به نهضت استقلال وطن نمود اندیشه از اهتمام دولت انگلیس در تغییر وضعیت ایران و عقیم گذاشتن نظریات حسنه هیأت محترم دولت در ترتیب وسائل و روابط در این موقع عظیم تاریخی و اقدام به اصلاحات داخلی بود طبرستانی نظر به نیت مقدسه خود که صرف امنیت دولت و اطاعت اوامر تسلیم در مقابل مرکزیت داشته و هیأت محترم و عموم عناصر صالح دولت مستدعی و متوقع است که این موقع بزرگ تاریخی را مغتنم شمرده و در تعقیب اجرای منویات مقدسه و از بذل کمال مساعدت با ملت طبرستان دریغ نفرمایند در خصوص حمل یرنج بعد از وصول تلگرافات اخیراً اقدامات مجدانه شده و می شود.

نمره ۶۶

محل مهر هیأت اتحاد ملی طبرستان الاقل علی اکبر مازندرانی

(۱۹۳)

سواد لایحه از طرف هیئت طبرستانی به حضور سرکردگان طبرستان

با نظر محترم حضرت آقای امیر مؤید، حضرات آقایان امیر مکرم، سردار جلیل،
مصدق الممالک، سالار فاتح دام اقباله العالی،

آغاز عملیات و اتحاد و نظریات صائبانه آن ذوات محترم در بادی امر برای
طبرستانی‌های مرکز به درجه [ای] وسائل امیدواری و مسرت را تدارک کرده بود که مافوق
آن متصور نمی‌شود و همه با یک چشم امیدواری منتظر بودند که از نتیجه اقدامات
خیرخواهانه آن ذوات محترم که اشعه آن نورافکن بود بدبختی‌ها را مبدل به نیک‌بختی و
سعادت طبرستان و طبرستانی با یک اقدامات مشعشعانه مملکت خواهانه صالحانه
بی‌غرضانه سرمشق و مطمح نظر عموم ولایات ایران واقع شوند حق هم همین بوده است
زیرا هر یک از آن ذوات محترم دوازده سال است دوره انقلاب را پیموده و نیک و بد مرادی
را که کاملاً با یک نظریات بازی دیده و علت عدم پیشرفت امور را هر لحظه با زبان‌های تنقید
به میان می‌گذاشتید و البته می‌دانید که دیگر حالا موقع غرضرانی و ادای نظریات شخصی و
اعمال تفننات فردی گذشته و مدت دوازده سال است که هر چه باید دیده شده بلکه موقع
آن رسیده که امثال شماها ذوات محترم که بجهت انقلاب هستید سیاست و بیچارگی‌های
امروزه را خوب حس کنید سر مملکتداری و نجات مملکت و ترقی... آن را این دانسته‌اید
متفقاً نتایج اقدامات مردانه و دلیرانه یا عزم خودتان را مورد توجه قرار دهید و با یک چنین
سوابقی که همه چیز در نظر هر کدام روشن و مبرهن است و در حقیقت می‌توان تصور کرد
که چندین مرتبه از نقطه نظر افکار و احتیاجات نسبت به اصلاح مملکت به دنیای ایران
عرض اندام کرده‌اید همه قسم امیدواری‌ها و انتظارات را جلب می‌نمایند پس اثبات و احتیاج
مملکت به اقدامات خیرخواهانه بی‌غرضانه نمایند و خاتمه به این بدبختی‌ها بدهید و این
مملکت را از گرداب بیچارگی نجات بدهید و همچنین محسنات اقداماتی که برای نجات و
استقرار به وطن نموده بودید با یک قلب مملو از غضب مملکتی، که کاملاً یقین دارم طرف
تصدیق هر یک از آن ذوات محترم است ناچارم این نکته را عرض و با کمال صمیمیت
خاطر نشان آقایان محترم می‌نمایم به دو دلیل:

یکی آن که در آتیه گفته شود ما که در مرکز نبودیم شما که از حقایق و امور مرکزی مطلع
بودید ما را دور از جریان گذارده ساکت نشستید.

دلیل دیگر آن که اگر با عدم توجه آن ذوات محترم مطالب حق گویانه خیرخواهانه این